

Väitlus linnaelarve koostamisest ja kaasava eelarve arendamisest

28. november 2017 Spark Demos

Osavõtjad: Indrek Särg (Eesti Konservatiivne Rahvaerakond), Kadri Leetmaa (Sotsiaaldemokraatlik Erakond), Jüri-Ott Salm (Valimisliit Tartu Heaks), Uno Pauts (Isamaa ja Res Publica Liit), Rein Kokk (Keskerakond). Väitlust juhtis Tartu Postimehe peatoimetaja Rannar Raba.

Üles kirjutas Lilian Lukka (ei ole sõnasõnaline üleskirjutus, välja on jäetud teemasse mittepuutuv info).

VÄITLUS

Indrek Särg: kaasava eelarve avalikel koosolekutel osaleb enamvähem üks ja sama seltskond, huvi pole laiemal seltskonnal tekkinud. Loodetavasti tulevikus hõlmab see rohkem rahvast.

Kadri Leetmaa: eelarveprotsess on keeruline. See, mida kaasav eelarve on tegelikult teinud, ta on pannud inimesed objektipõhiselt kaasa mõtlema, mida on vaja üldse teha. Kui vaadata, kui passiivselt on inimesed osalenud eelarvestrateegia ja arengukava protsessides, siis neid me ei ole suutnud huvitavaks teha. Küll aga on kaasav eelarve suutnud tekitada huvi. Nüüd on küsimus, mida me selle ideekorjega edasi teeme. See on olemuselt ideekorje ja teeb ära selle töö, mis kevadel teiste suurte protsesside juures jääb tegemata.

Toomas Kapp: Kaasav eelarve paneb inimesed mõtlema, mida üldse teha on vaja. 1. ja 2. koht on auhinnalised, aga ka teised ideed ei ole kadunud, need on sisend linnaelarve kujundamisel. Kaasav eelarve on väga väike protsent linnaelarvest. Arengukava muutmise ja eelarvestrateegia puhul kurdetakse, et ideid on äärmisel vähe. Põhiküsimus ongi, kuidas saada inimesi samamoodi aktiivselt osalema arengukava ja eelarvestrateegia aruteludel. Infovoog on väga suur, kuidas viia inimesele kohale, et see on just oluline, et see puudutab sind.

Jüri-Ott Salm: lugesin kokku, kui palju on lehekülgi erinevates arengukavades ja strateegiates, mis linnaelu puudutavad – neid on üle tuhande lehekülje, linnaelarve on üle 200 lehekülje. Kas linnakodanik ja volikogu kui otsustaja saab teha valikuid? Tavakodanikul puudub üldse tunnetus, et tal on valikute tegemist võimalik suunata. Kas kaasava eelarve ei peaks nimetaja projektieelarveks ja panema auru sellele, et kogu eelarve protsessi juures ollakse nõnda intensiivselt kui kaasava eelarve juures? Üldplaneeringu ideekorjekaart oli väga väärt mõte ja näitas, et inimesed hakkasid kaasa mõtlema ja oma ideid panustama.

Uno Pauts: puuduseks on see, et kaasav eelarve on liiga väike, see ei pane inimesi mõtlema. Kui summat suurendada, oleks huvi palju rohkem.

Rein Kokk: inimeste kaasamine on alati olnud suur probleem. Inimesi huvitab siis, kui tema linnaosas midagi tehakse, aga üldiste teemade puhul rahvast ei osale.

Kadri Leetmaa: linnaelarve võiks olla paremini visualiseeritud, aga veebilehel visualiseerimine on vaid üks detail. Ideekorje võimalusi on mitmeid (kaasav eelarve, ideekorjekaart, heakorratelefon, kergliikluskomisjoni nimekirjad), aga see, mida on vaja näha, on see, mille alusel ideid valitakse.

Toomas Kapp: oluline on näidata, millised on etapid, kust tulevad ettepanekud, mida arvestatakse, mida mitte jne.

Jüri-Ott Salm: kui praegu vaatab ekspertkomisjon kõik kaasava eelarve ettepanekud üle, siis võiks jõuda selleni, et ka kogu eelarve investeeringud vaadatakse samamoodi, ametnikest sõltumatu kogu poolt kriitiliselt üle.

Toomas Kapp: kui räägime investeeringust, nt lasteaia, kooli korrastamisest või tänavaremondist, siis seda ei saagi võrrelda kaasava eelarve objektiga. Neid tuleb planeerida 3–4 aastat ette, sest on vaja koostada eskiisprojekt, tööprojekt, teha hanked – see võtab aega. Kaasava eelarve projektid on sellised, mida jõuab teatava aja jooksul ära tehtavad. Infrastruktuuriobjektidega läheb tavaliselt rohkem aega ja see on oluline, et need on eelarvestrateegias.

Indrek Särg: kui on mingi ekspertgrupp, peavad olema põhimõtted väga selged, kuidas neid otsuseid tehakse. Kui ettepanekuid on aasta aastalt vähem, siis võiks panna kõik hääletusele. Praegu on kaasava eelarve probleem selles, et selle maht on liiga väike. Meie tegime ettepaneku, et maht võiks olla kolm korda suurem (450 tuhande ringis) ja objekte, mis ellu viiakse, oleks kolm.

Kadri Leetmaa: tulles eesmärkide juurde, siis oli üks kaasava eelarve eesmärke kogukondade koostöö, aga kaasav eelarve on pannud käima kogukondade võistluse, mis ei ole tingimata halb – kogukonnad peavadki end nähtavaks tegema. Turunduskoolitus võiks tulla kaasava eelarve etappides ajas veidi ettepoole ja tegeleda nende gruppidega, kes on vähemjõustatud grupid ja tegeleda sellega, et nad julgeksid oma ideedega välja tulla.

Jüri-Ott Salm: rohkem võiks olla selgitustööd, kust eelarvesse tulupool tuleb ja kui palju on valitsus kärpinud Tartu eelarvet, kuna tulumaksu osakaalu kärbiti 2008. aastal. Kaasava eelarve raames võiks teha hääletuse, kes nõuaks tulumaksu osakaalu taastamist.

Uno Pauts: Kaasava eelarve summa on liiga väike ja ei stimuleeri. Ka filtrisüsteem on liiga range, ainult kaks ideed pääseb läbi, ideid enam ei tulegi, sest on lootusetu jõuda tulemuseni.

Ettepanek saalist: kogu eelarve võiks olla kaasav ja selleks, et aktiivsust tõsta, tuleb kasvatada noori ja selleks võiks olla kaasav eelarve. Kaasav eelarve kasvatakse järelkasvu linnaeelarve koostamisele.

Kadri Leetmaa: Kaasav eelarve on lahe ja kasulik mäng, sest toob palju huvitavaid ideid ja aitab kaudselt neid ideid ka suurde eelarvesse tuua. Kui midagi muuta, siis tuleks jõustada osasid grupe, anda võrdset positsiooni erinevatele gruppidele. Kui mõelda noortele, siis midagi võiks olla – võiks olla eraldi mäng, et noored saaksid näiteks otsustada oma koolikeskkonna üle. Kaasavast eelarvest eemaldaksin need linnamajanduse hädaoru asjad, mida linn niikuinii tegema peaks.

Moderaator: kuidas seda teha, kust tõmmata piir? See on üks kaasava eelarve põhikriitikat ka siiani. Kuidas panna inimesed innovatiivselt mõtlema ja läbi suruma asju, mis oleksid üllatavad?

Hääl saalist: aga põhivajadused peaksid olema esmalt kaetud!

Moderaator: aga kas siis selleks oleks vaja kasutada sellist organit nagu kaasav eelarve?

Indrek Särg: Kui linnaelanikud näevad, et kaasava eelarve abil saab mingi projekti kiirendatud korras ellu viia, siis on hea, kui inimesed saavad öelda, et teeme selle asja nüüd kiiresti ära. Aktiivseid inimesi võiks rohkem esile tõsta, väärtustada seda, mida nad on tähele pannud.

Toomas Kapp: noortele võiks anda eraldi mingi osa, see on õppimise koht. Muidu ma ei piiraks, kui sa ikka iga päev komistad kuhugi otsa ja see asi saab eelistempos tehtud, see on ju hea. Arena idee puhul on oluliseks sõnumiks: mõtle suurelt ja kuidas me Tartut koos turundame?

Jüri-Ott Salm: oluline on, kuidas linna raha jaotub linnaosade vahel. Kui linnaeelarve visualiseeritaks paremini linnaosade kaupa, tekiks initsiatiivi seista oma linnaosa huvide eest, tekiks puutumus linnaeelarvesse. Kui rääkida eelarve avalikustamisest, siis eelarve läbitöötamiseks antakse volikogule kõigest kuu aega. Mõned asjad on eelarves täiesti läbipaistmatud, eelarves on asju, mida nimetatakse muudeks kuludeks ja millel on väga suur osa eelarves.

Kadri Leetmaa: minu meelest on kaasava eelarve summa suurus pseudoteema. Küsimus on, kui praegu saab kaks ideed rahastuse, mis siis teistest ideedest saab. Kaasava eelarve protsess on oluliselt tähtsam.

Kristina Reinsalu saalist: olen tutvunud uuringutega suurte linnade põhjal. Summast sõltub, kui motiveeritud inimesed on. Teaduspõhiselt on tõestatud, et tasub mõelda summa suurusele.

Toomas Kapp: see on kindel, et summat tuleb suurendada, aga on vaja leida tasakaal, sest linnal on ka palju muid kohustusi.

Kadri Leetmaa: meil on viis aastat kogemust, midagi ei juhtuks, kui kaasava eelarve summa oleks 2- või 3-kordne, rahvas hääletab ettepanekud läbi. Tuleks uurida teiste linnade kogemusi.

Indrek Särg: kriteeriumid on viie aasta jooksul paika loksunud, nüüd on juba summa oluline.

Toomas Kapp: IT-kogukonda tuleks aktiveerida.

Jüri-Ott Salm: Linn peaks püüdma olla avatum, nt pakkuda Garage48 taolistele seltskondadele linna teemasid.

Indrek Särg: üks võimalus pakkuda kaasava eelarve raames välja probleem, millele otsime lahendusi – nt kuidas teha Tartu ummikutevabaks linnaks. Kui on antud suund ette, siis inimestel oleks natuke kergem.

Kadri Leetmaa: jõustada võiks linnaosaseltsi.

Küsimus saalist: kas arengukava ja arengustrateegia koostamisel on saadud piisavalt suuri ideid ja kas neid on saadud sisse panna?

Moderator täpsustab: kas kaasav eelarve võiks olla ka suurte ideede käivitaja, nt nagu Arena?

Jüri-Ott Salm: kaks suurt objekti (Arena ja kesklinna kultuurikeskus), nende elluviimine tuleks millegi arvelt. Ehk siin võiks veel linnaelanikud valida, kumba ellu viia?

Kadri Leetmaa: kui kaasava eelarve ideed ühel aastal lähevad kõik ühte auku, siis on see signaal, et seal on mingi probleem ja see valdkond vajaks suuremat nihet. See nihe võiks tulla juba eelarvestrateegia tasandil.

Küsimus saalist: oleme valinud enda esindajad (volikogu), kes koostavad eelarve. Kaasav eelarve võiks igal aastal mingile teemale kontsentreeruda ja teemad võiks võtta arengukavast.

Indrek Särg: teema etteandmine võiks kasvatada uut aktiivsust.

Toomas Kapp: kes otsustab teema?

Indrek Särge: kui summa on suurem, siis võib teha nii, et üks osa summast läheb teemasse ja üks osa on vabaks kasutamiseks. Lisaks linnaosadele on veel teisigi huvigruppe, nt rahvas, kes tegeleb Emajõeega, selle rakendamisega turismi huvides.

Tanel Tein saalist: see on õige suund mõelda, kuidas saada linna häid ideid, kuidas saada inimesi neile kaasa mõtlema ja kuidas inimesi motiveerida. Oluline oleks motiveerida ideede pakkujaid. Summat suurendada, nt 300 000 eurot, pluss ideede esitajatele mingi rahasumma, et meeskondi motiveerida, et neil oleks huvi pingutada.

Toomas Kapp: kui parimate ideede pakkujad saaksid preemia, oleks see sarnane arhitektuurivõistlustele. Nii minnakse ideega võistlema.

Kadri Leetmaa: Peaksime jõudma sinna, et põhifookus aruteludel oleks suurtel protsessidel, mille osas praegu ei pruugi ühe volikogu perioodi jooksul saada kaasa rääkida (nt idaringtee, põhikoolide remont). Eelarvestrateegia peaks olema pikem kui kolm aastat, paljud suured otsused on volikogu perioodide ülesed.

Jüri-Ott Salm: eelarve ei ole piisavalt läbinähtav ka volikogu liikmetele, et näha ka linnapoolsed valikud. Eelarve ei ole kaasav ega läbipaistev.

Kadri Leetmaa: protsess on keeruline, sõnavara on keeruline, komisjonides on inimesed, kes pole rahandusspetsialistid. Seda on võimalik lihtsalt ära seletada. See ei tee volikogule au, kui meil volikogus miljonitesse ulatuvate otsuste puhul tehakse sellised ettepanekud, et kümme tuhat siia ja viis tuhat sinna.

Indrek Särge: olen näinud Turu linna vastavat menetlust, kus kasutatakse rahvapärast esitlusviisi, suhteliselt head arvutisimulatsiooni. Seletatakse lihtsale inimesele ära raha liikumise käik ja sellest saadav kasu.

Kadri Leetmaa: oluline on ka koolitusmoment volikogule, et milline on eelarves otsustusruum.

Indrek Särge: eelarve võiks olla visualiseeritud umbes nagu kaardirakendus. Kui Sa vaatad suurt pilti, siis sa näed põhimaanteid, kui suumid sinna sisse, siis näed järjest väiksemaid detaile ja pisemaid alasid. Nii saad endale ka selgeks eelarvest just sind huvitava lõigu. Suumid ennast sinna valdkonda sisse, mis sind huvitab.

Jüri-Ott Salm: kui palju ma tahaksin siis, et eelarve oleks lahti kirjutatud. Ma tahaksin, et see „Muud kulud“, see hall tsoon – selle osas võiks saada operatiivselt tagasisidet. Meie jaoks peaks olema linnaeelarve täies mahus kaasav, see tähendab seda, et kui sa küsid või linnakodanik küsib, et ta saab selle vastuse kiirelt või ta jõuab selle vastuseni juba linna kodulehel. Linnaeelarve peab olema rohkem visualiseeritud.

Moderator: palun tooge välja mõni mõte, mis teil teiste väitlejate jutust kõrvu jäi.

Toomas Kapp: oluline, kuidas väärtustada isikuid, kes viitsivad kaasavasse eelarvesse tuua kirkaid ideid.

Kadri Leetmaa: kaasav eelarve pole vaid mõne objekti leidmine, vaid inimeste vajaduste tõlgendamine ja mis nende teadmistega peale hakkame. Samas ei kuulnud ikkagi seda, kuidas need rõhuasetused võiksid jõuda suurte dokumentideni, nagu eelarvestrateegia ja arengukava. Siin lahendust ei leidnud.

Indrek Särg: kaasava eelarve summa suurendamine peaks jääma siit kõlama. Nt 4 aasta jooksul 450 000-ni.